

**Mladi istraživači Srbije
Arhus centar Novi Beograd**

ZELENE ODLUKE U VAŠIM RUKAMA

vodič građanima

za aktivno učešće u zaštiti životne sredine i održivom razvoju

Izdavač:
Mladi istraživači Srbije
Bulevar umetnosti 27
11070 Novi Beograd

Za izdavača:
Tanja Petrović

Urednik:
Milka Gvozdenović

Autori:
Milka Gvozdenović i Tanja Petrović

Lektura i korektura:
Nadica Jelić, Natalija Radivojević

Dizajn:
Jovan Petrović

Štampa:
Altanova, Zemun

Tiraž: 960 kom

Beograd, april 2017.

Zašto je važno učešće građana?!

Radnja ove priče dešava se davno, u jednom selu u Srbiji sa dobrim domaćinima i moćnim Vladarom.

Živelo se u selu dosta dobro dok jednog dana Vladar ne dobi na poklon slona. Lepa a velika životinja bila je zanimljiva svima, na početku. Ubrzo je slon počeo da šteta selom, da ruši ograde i živice, da jede voće i povrće koje su seljaci mukom gajili.

Vladar, kome je slon bio interesantan samo par dana, nije obraćao pažnju na štetu koju životinja pravi. Seljani, pogođeni gubicima hrane i uznemireni zbog razrušenih dvorišta usaglasiše se da bi trebalo Vladaru reći da negde zatvori slona.

Predloženo je da se okupe u devet ujutru, narednog dana, i odu svi zajedno kod Vladara na razgovor.

Svanuo je novi dan, seljani se okupili. Krenuli su ka kući Vladara glasno pričajući: „Dosta mi je tog slona!“, „Neće meni jedna životinja da uništi sve što sam godina ma stvarao“ i tako redom...

Ali, kako su se približavali kući Vladara, seljana je bilo je sve manje i manje.

Pred samom kućom ostade samo Ilija. Okrenu se Ilija oko sebe, prođe pogledom po okolini ali nigde nikoga. Reši on da uđe sam kod Vladara.

Kad ga vide, Vladar upita: „Dobri Ilija, šta te kod mene dovede?“

Ilija odgovori: „Gospodaru, ja sam ovde zbog Vašega slona. Znaite, celo selo misli...“.
Zastade Ilija za čas, zamisli se, pa nastavi: „Celo selo misli da je to tako divna životinja da bi trebalo i ženku da mu dovedete“.

SADRŽAJ

Šta je Arhuska konvencija?	6
Arhus centri - svrha, način rada, mogućnosti za građane	8
Gde i kako dobiti informacije o životnoj sredini?	12
Kako učestvovati u donošenju odluka vezanih za životnu sredinu	25
Kako do pravne zaštite u pitanjima životne sredine?	32
Primeri iz drugih zemalja	35

Drage građanke i građani,

Počecemo navodeći reči Alberta Anštajna koji je, pišući za časopis “Zašto socijalizam” 1949. godine, rekao: “Trebalo bi da budemo oprezni i ne precenimo nauku i naučne metode kada govorimo o ljudskim problemima. Ne smemo da dozvolimo da stručnjaci budu jedini koji odlučuju kada se radi o pitanjima koja su od interesa za društvo.”

U vašim rukama je vodič koji će vam pomoći da saznate kako doći do informacija o životnoj sredini, kako učestvovati u procesima donošenja odluka i kako ostvariti pravnu zaštitu u slučajevima kada je životna sredina ugrožena. Vodič će vam pomoći i da shvatite kako da aktivirate u kreiranju svog okruženja i zaštititi životne sredine grada u kome živite.

Naše pravo na zdravu životnu sredinu je zagarantovano Ustavom Republike Srbije. Odredbama člana 74. Ustava („Sl. glasnik RS”, br. 98/06), definisano je da svako ima pravo na zdravu životnu sredinu i na blagovremeno i potpuno obaveštavanje o njenom stanju; da je svako, a posebno Republika Srbija i autonomna pokrajina, odgovoran za zaštitu životne sredine, kao i to da je svako dužan da čuva i poboljšava životnu sredinu. Osim toga, brojnim zakonima je zagarantovano pravo građana ili grupa građana, njihovih udruženja, profesionalnih ili drugih organizacija na pristup informacijama o životnoj sredini.

Vodič se oslanja na Arhusku konvenciju – međunarodni sporazum koji je značajno doprineo unapređenju sistema zaštite životne sredine u svetu. Osim praktičnih saveta u vodiču smo pisali i o nekoliko primera iz drugih zemalja, koji će vas, nadamo se, motivisati da zajedno delujemo na zaštitu i unapređenju životne sredine u Srbiji.

Završićemo ovaj uvod sa rečima još jednog velikana. Daleke 1810. godine engleski pesnik Vilijam Vordsvort (William Wordsworth), zaljubljenik u prirodu svoga kraja, pisao je o jezerima na severozapadu Engleske i kako ona predstavljaju nacionalno bogatstvo koje treba čuvati. Tada je istakao: „Svako ko ima oko da zapazi i srce da uživa treba da bude uključen u odlučivanje o zaštiti jezera“.

Vaši,
Mladi istraživači Srbije, Arhus centar Novi Beograd

ŠTA JE ARHUSKA KONVENCIJA?

Konvencija Ekonomske komisije Ujedinjenih nacija za Evropu o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravu na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine usvojena je u gradu Aarhusu u Danskoj 25. juna 1998. godine na četvrtoj ministarskoj konferenciji “Životna sredina za Evropu”. Narodna Skupština Republike Srbije je usvajanjem Zakona o ratifikaciji Arhuske konvencije potvrdila spremnost Republike Srbije za njenu primenu.

Neki od principa na kojima je zasnovana Arhuska konvencija su:

- da je adekvatna zaštita životne sredine od ključne važnosti po ljudsku dobrobit i uživanje osnovnih ljudskih prava, uključujući i samo pravo na život;
- da svaka osoba ima pravo da živi u životnoj sredini koja odgovara njenom zdravlju i blagostanju i dužnost, kako individualnu tako i u zajednici sa drugima, da štiti i unapređuje životnu sredinu u korist sadašnjih i budućih generacija;
- da se građanima, u cilju ostvarenja ovog prava i poštovanja ove dužnosti, mora osigurati dostupnost informacija, pravo na učestvovanje u donošenju odluka i pravo

na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine.

Arhuska konvencija predstavlja jedan od najnaprednijih međunarodnih ugovora koji se tiču životne sredine, definiše pravac održivog razvoja i jača osnovne demokratske principe.

Konvencija sadrži zahtev da se podacima vezanim za životnu sredinu upravlja na transparentan način i da se informacije učine dostupnim civilnom sektoru i predstavnicima svih relevantnih zainteresovanih strana, te da im se dozvoli da učestvuju u formulisanju politika i poštuju njihovo pravo na život u zdravoj životnoj sredini.

*Slika 1. Tri stuba Arhuske konvencija:
I pristup informacijama koje se tiču životne sredine;
II pravo građana da učestvuju u donošenju odluka
o životnoj sredini;
III pravo na pravnu zaštitu u slučaju kada su
prethodna dva prava povređena.*

ARHUS CENTRI

Svrha, način rada, mogućnosti za građane

Od 2002. godine, Kancelarija koordinatora OEBS-a za aktivnosti u oblasti ekonomije i životne sredine, kao i lokalne kancelarije OEBS-a, pružaju podršku osnivanju i funkcionisanju Arhus centara.

Pokazalo se da Arhus centri igraju važnu ulogu u hvatanju u koštac sa izazovima u oblasti životne sredine i bezbednosti.

„Arhus centri predstavljaju most između dobrih namera i postizanja rezultata, oni su ključni element konvencije”, rekao je Džeremi Vejts, Sekretarijat Arhuske konvencije pri Ekonomskoj komisiji Ujedinjenih nacija za Evropu.

U Srbiji postoje pet Arhus centara: u Subotici, Novom Sadu, Kragujevcu, Nišu i Beogradu.

Arhus centar Novi Beograd je uspostavljen uz podršku Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine i Misije OEBS-a u Srbiji, a u okviru Mladih istraživača Srbije, u novembru 2015. godine.

Misija Arhus centra Novi Beograd je da doprinosi primeni Arhuske konvencije u gradu Beogradu, sa posebnim fokusom na gradsku opštinu Novi Beograd.

Arhus centar Novi Beograd ispunjava ovu misiju tako što:

- predstavlja most između državnih i gradskih organa, civilnog društva, privrede i javnosti;
- promoviše uvođenje propisa i metoda usmerenih na omogućavanje pristupa informacijama, učešće javnosti i pristup pravosuđu u oblasti životne sredine;
- pomaže republičkim i gradskim organima da ispunjavaju obaveze i dužnosti navedene u Arhuskoj konvenciji;
- podstiče primenu konvencije tako što razvija svest i sposobnosti zainteresovanih strana;
- služi široj zajednici pružajući joj usluge iz svog polja delovanja.

ŠTA RADE ARHUS CENTRI?

Primeri aktivnosti koje sprovode Arhus centri

Pristup informacijama

- Služe zajednici kao tačka pristupa i prikupljaju informacije o životnoj sredini, kako na nacionalnom, tako i na lokalnom nivou.
- Savetuju javnost po pitanjima postojećih izvora informacija o životnoj sredini, sistema državnih institucija koje imaju informacije iz te oblasti, kao o načinima kako da formulišu zahteve za dobijanje informacija.
- Analiziraju domaću pravnu regulativu i metode za razmatranje zahteva javnosti za pristup informacijama o životnoj sredini.
- Sprovode obuku predstavnika vlasti kako da se odnose prema zahtevima javnosti za pristup informacijama o životnoj sredini, kao i obuku predstavnika civilnog društva iz oblasti pristupa informacijama i pilot projekte sa ciljem poboljšanja pristupa nekim informacijama o životnoj sredini.
- Prave spiskove i kataloge (registre) informacija o životnoj sredini.
- Pružaju savetodavne usluge po pitanju postojećih izvora informacija.
- Izdaju periodične i tematske publikacije o životnoj sredini namenjene najširoj javnosti.

Učešće javnosti

- Sastavljaju dokumente sa uputstvima iz oblasti učešća javnosti namenjene vlastima i autorima projekata.
- Zalažu se da se javnost, zainteresovana za proces donošenja odluka, obaveštava o tome u najkraćem roku (naročito putem regionalnih i lokalnih centara).
- Savetuju zainteresovanu javnost kako može da dođe do informacija o procesu donošenja odluka.
- Obezbeđuju platformu za planiranje akcija za očuvanje životne sredine i održivi razvoj na nacionalnom i lokalnom nivou.
- Organizuju obuku usmerenu na razvoj veština za moderiranje i planiranja dijaloga za predstavnike vladinih institucija, lokalnih vlasti, NVO, privrednike i investitore.
- Zalažu se za učešće javnosti u donošenju odluka o planiranju aktivnosti, uključujući i organizaciju javnih rasprava.
- Savetuju potencijalne podnosiocima zahteva za dobijanje informacija kako da odrede zainteresovane grupe javnosti.

Pristup pravosuđu

- Pružaju informacije i savete javnosti u vezi sa sudskom procedurom, administrativnim i pravnim mogućnostima za ulaganje žalbi.
- Uspostavljaju bazu podataka sudskih presuda izrečenih za ugrožavanje životne sredine i omogućavaju pristup tim bazama podataka.
- Organizuju obuke i radionice za sudije, tužioce i predstavnike vlasti o pitanjima pristupa sudskim procesima za kršenje prava učešća javnosti u donošenju odluka i prava pristupa pravosudnim organima u skladu sa Arhuskom konvencijom.
- Zagovaraju poboljšanje pristupa pravosuđu u slučajevima kršenja prava na učešće javnosti u odlučivanju.

GDE I KAKO DOBITI INFORMACIJE O ŽIVOTNOJ SREDINI?

Informaciju o životnoj sredini možete da

NAĐETE

ali možete i da

ZAHTEVATE

Pristup informacijama koje se tiču životne sredine, odnosno pravo javnosti da bude obaveštena, predstavlja prvi i osnovni stub Arhuske konvencije. Osoba koja traži informacije ima pravo da ih dobije na zahtev (član 4. Arhuske konvencije) i ima pravo da bude informisana o stanju životne sredine (uključujući, na primer, informacije o emisijama), kao i o politici i programima iz oblasti životne sredine (član 5. Arhuske konvencije). Javnost, takođe, ima pravo da zna koje informacije se prikupljaju i koji organ javne vlasti ih poseduje.

Prema Zakonu o zaštiti životne sredine (Sl. glasnik RS br. 135/04, 36/09, 36/09, 72/09, 43/11, 14/16) **informacija o životnoj sredini jeste svaka informacija u pismenom, vizuelnom, zvučnom, elektronskom ili drugom materijalnom obliku, kojom raspolaže organ javne vlasti ili koja se čuva u ime organa javne vlasti** a u vezi sa:

- (1) stanjem činilaca životne sredine, kao što su vazduh i atmosfera, voda, tlo, zemljište, predeli i prirodna područja, uključujući močvarna, priobalna, rečna i jezerska područja, biodiverzitet i njegove komponente, geodiverzitet i geonastleđe, genetički modifikovane organizme, kao i interakciji

- između ovih činilaca;
- (2) faktorima kao što su materije, energija, buka, zračenje ili otpad, uključujući radioaktivni otpad, emisije, ispuštanja i drugi oblici emitovanja u životnu sredinu koji utiču ili mogu uticati na činioce životne sredine iz podtačke (1) ove tačke;
 - (3) merama (uključujući administrativne mere), kao što su: javne politike, strategije, zakonodavstvo, planovi, programi, sporazumi o pitanjima iz oblasti životne sredine, i aktivnosti koje utiču ili mogu uticati na činioce i faktore iz podtačke (1) i (2) ove tačke, kao i utvrđenim merama ili aktivnostima za zaštitu tih činilaca;
 - (4) izveštajima o sprovođenju propisa iz oblasti životne sredine;
 - (5) analizama troškova i koristi i ekonomskim analizama i pretpostavkama koje se koriste u okviru mera i aktivnosti iz podtačke (3) ove tačke;
 - (6) stanjem zdravlja ljudi i bezbednosti, uključujući ugrožavanje lanca ishrane, kao i po potrebi o uslovima života čoveka, o nepokretnim kulturnim dobrima i njihovoj zaštićenoj okolini i građevinskim objektima, u meri u kojoj na njih utiče ili može uticati stanje činilaca životne sredine iz podtačke (1) ove tačke ili, kroz takve činioce, stanje bilo kog od faktora iz podtačke (2) i (3) ove tačke;

33b) informacija koja se čuva u ime organa javne vlasti jeste informacija o životnoj sredini koju poseduje fizičko ili pravno lice koje ove informacije čuva u ime organa javne vlasti;

U nastavku ćemo vam predstaviti nekoliko osnovnih koraka koji će vam omogućiti da dobijete informaciju o životnoj sredini.

KORAK I

Saznajte ko su nadležne institucije

Kako biste znali od koga da tražite informaciju potrebno je da saznate koja je institucija nadležna.

REPUBLIČKE INSTITUCIJE koje imaju podatke o životnoj sredini su brojne. Između ostalih to su: Ministarstvo u čijoj je nadležnosti životna sredina (trenutno je to Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine), Agencija za zaštitu životne sredine, Agencija za zaštitu od jonizujućih zračenja i nuklearnu sigurnost, Republička direkcija za vode, Ministarstvo zdravlja, Institut za javno zdravlje Republike Srbije “Dr Milan Jovanović Batut”, Republički zavod za statistiku, Republički hidrometeorološki zavod, Republički geodetski zavod, Zavod za zaštitu prirode, itd.

LOKALNE SAMOUPRAVE: svaka opština ima odeljenje koje je nadležno za zaštitu životne sredine i koje sprovodi zakonske obaveze

na lokalnom nivou. U najvećem broju slučajeva kontakti (telefoni i email adrese) službenika ovih odeljenja se mogu naći na internet stranicama opština.

SAMOSTALNI REPUBLIČKI ORGANI I NEZAVISNA TELA: Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti i Zaštitnik građana.

Zbog kompleksnosti problema životne sredine ponekad je teško shvatiti ko je nadležan i kome se obratiti. Ukoliko ne uspete da dobijete odgovor od institucija, a ni pretragom po internet sajtovima i dokumentima, javite se Arhus centrima za pomoć.

KORAK II

Potražite informaciju

Po Arhuskoj konvenciji svaka država potpisnica, a to je i Srbija, će obezbediti da informacije u oblasti životne sredine postanu sve dostupnije u elektronskim bazama podataka do kojih javnost može lako doći putem javnih telekomunikacionih mreža. Informacije dostupne u ovoj formi trebalo bi da sadrže: izveštaje o stanju životne sredine; tekstove zakonskih odredaba koje se tiču životne sredine; po mogućnosti politike, planove i programe o/ili u vezi sa životnom sredinom i sporazume u oblasti životne sredine; i ostale informacije, do mere do koje bi dostupnost takvih informacija u ovoj formi olakšala primenu nacionalnog zakona kojim se sprovodi ova konvencija, pod uslovom da su takve informacije već dostupne u elektronskoj formi.

U Zakonu o zaštiti životne sredine, u članu 78. navedeno je: “Državni organi, organi autonomne pokrajine, organi jedinice lokalne samouprave, ovlašćene i druge organizacije dužni su da redovno, blagovremeno, potpuno i objektivno, obavestavaju javnost o stanju životne sredine, odnosno o pojavama koje se prate u okviru monitoringa nivoa zagađujuće materije i emisije, kao i merama upozorenja ili razvoju zagađe-

nja koja mogu predstavljati opasnost za život i zdravlje ljudi, u skladu sa ovim zakonom i drugim propisima”.

Na dalje, Zakonom o zaštiti životne sredine je definisano da su organi javne vlasti dužni da redovno ažuriraju i redovno objavljuju, odnosno šire informacije o životnoj sredini, a posebno:

- (1) tekstove međunarodnih ugovora i sporazuma, kao i propise u oblasti zaštite životne sredine ili u vezi sa njom;
- (2) strategije, planove, programe i druga dokumenta koja se odnose na životnu sredinu;
- (3) izveštaje o sprovođenju propisa iz oblasti zaštite životne sredine, uključujući sprovođenje međunarodnih ugovora, strateških dokumenata, planova i programa u oblasti zaštite životne sredine, kada su ih organi javne vlasti pripremili ili ih čuvaju u elektronskom obliku;
- (4) izveštaje o stanju životne sredine;
- (5) podatke koji se dobijaju na osnovu monitoringa aktivnosti koje utiču ili mogu uticati na životnu sredinu;
- (6) dozvole i ovlašćenja za obavljanje aktiv-

nosti koje imaju značajan uticaj na životnu sredinu;

- (7) ugovore koji su zaključeni u cilju zaštite životne sredine;
- (8) studije o proceni uticaja na životnu sredinu i procene rizika koje se odnose na činioce životne sredine, kao i odluke koje se donose u sve tri faze postupka procene uticaja.

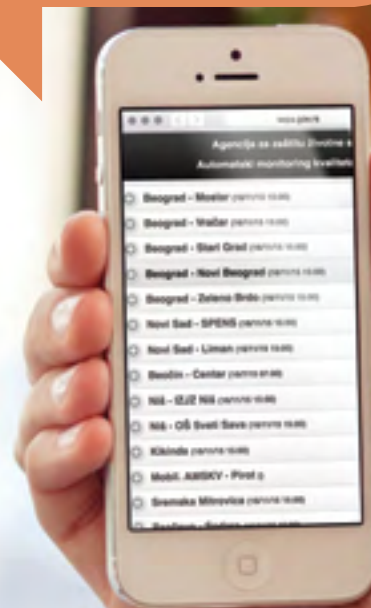
Trenutno se veliki broj informacija o životnoj sredini objavljuje na internet stranicama institucija ili organizacija u Srbiji. Složenije informacije, kao što su godišnji izveštaji o stanju životne sredine, mogu se preuzeti u elektronskoj formi sa sajtova.

Lokalne samouprave na svojim internet stranicama objavljuju planove i programe zaštite životne sredine, a pored toga bi trebalo da objavljuju i informacije o održavanju javnih rasprava, prezentacija studija procene uticaja na životnu sredinu projekata i slično.

Osim toga, informacije se mogu pronaći u dnevnim novinama, odnosno u štampanim medijima.

Zakonom o zaštiti životne sredine su definisane i obaveze **U SLUČAJU OPASNOSTI:**

Organ javne vlasti je dužan da bez odlaganja obavesti javnost putem sredstava javnog informisanja ili na drugi odgovarajući način o postojanju opasnosti po život i zdravlje ljudi, životnu sredinu ili materijalna dobra, bez obzira da li je opasnost prouzrokovana ljudskom aktivnošću ili je posledica prirodnih pojava. U slučaju nepostupanja ili neadekvatnog i neblagovremenog postupanja organi javne vlasti odgovaraju po opštim pravilima za naknadu štete.

Primer informacije o kvalitetu vazduha

Agencija za životnu sredinu obezbeđuje informacije koje se mogu preuzeti i putem mobilnog telefona.

KORAK III

Zahtevajte informaciju

Ukoliko informacija nije dostupna – zahtevajte da vam je dostave.

Pristup informacijama o životnoj sredini ostvaruje se u skladu sa zakonom kojim se uređuje pristup informacijama od javnog značaja.

Institucije su dužne da, u skladu sa Arhuskom konvencijom, kao odgovor na zahtev za informacijama o životnoj sredini, učine te informacije dostupnim javnosti, a u skladu sa drugim nacionalnim zakonima. Podnosilac zahteva ne mora odmah da iskazuje interes, odnosno da navodi zašto informaciju zahteva. Zahtev se podnosi u određenoj formi a takođe se i odgovor dobija u određenoj formi. U slučaju kada organ javne vlasti iz tehničkih razloga nije u mogućnosti da informaciju o životnoj sredini dostavi u obliku ili formatu u kome je tražena, dostaviće je u drugom obliku ili formatu, uz navođenje razloga za takvo postupanje.

U slučaju kada se zahtev odnosi na informacije u vezi sa procedurama merenja, uključujući analize, uzorkovanje i pred-tretman uzoraka, koje su korišćene u prikupljanju informacija,

organ javne vlasti, uz obaveštenje o internet adresi na kojoj su informacije dostupne, tražiocu/podnosiocu zahteva dostavlja i obaveštenje o standardnoj proceduri koja je korišćena.

Informacija u oblasti životne sredine bi trebalo da bude stavljena na raspolaganje što je pre moguće, a najkasnije 30 dana nakon podnošenja zahteva. U slučajevima kada obim i složenost informacija opravdava produženje ovog roka, taj rok može biti produžen do dva meseca od dana podnošenja zahteva. Podnosilac zahteva će biti obavešten o svakom produženju kao i o razlozima kojima se ono pravda.

Zahtev za informacijom u oblasti životne sredine može biti odbijen:

- (1) ako organ javne vlasti kojem je zahtev podnet ne poseduje informacije koje su tražene;
- (2) ako je zahtev očigledno nerazuman ili je suviše uopšteno formulisan, ili
- (3) ako se zahtev odnosi na podatke koji se nalaze u završnoj fazi obrade, ili se odnosi na internu komunikaciju između organa

javne vlasti, kada je takvo izuzeće predviđeno nacionalnim zakonodavstvom ili uobičajenom praksom, uzimajući u obzir javni interes za objavljivanje informacija.

Zahtev za informacije u oblasti životne sredine može biti odbijen ukoliko bi njeno objavljivanje negativno uticalo na: poverljivost rada organa javne vlasti, u slučaju kada je poverljivost predviđena nacionalnim zakonodavstvom; međunarodne odnose, nacionalnu odbranu ili javnu bezbednost; ispravnost rada sudskih organa, pravo lica na pravično suđenje, ili mogućnost organa javne vlasti da sprovede krivičnu ili disciplinsku istragu; poverljivost komercijalnih i industrijskih informacija, u slučaju kada je poverljivost predviđena zakonom u cilju zaštite legitimnog ekonomskog interesa; prava intelektualne svojine; poverljivost ličnih podataka i/ili dosijea koji se odnose na fizičko lice, kada to lice nije dalo pristanak na objavljivanje informacija javnosti, u slučajevima kada je takva poverljivost predviđena nacionalnim zakonodavstvom; interese trećeg lica koje je dostavilo tražene informacije, kada to lice nije imalo ili nije moglo biti stavljeno pod zakonsku obavezu davanja informacija, u slučajevima kada to lice ne da pristanak na objavljivanje informacija; ili životnu sredinu na koju se informacije odnose, kao što su područja za razmnožavanje retkih vrsta.

Informacija o životnoj sredini je u nekim slučajevima informacija od javnog značaja i za podnošenje zahteva možete koristiti formular **“ZAHTEV za pristup informaciji od javnog značaja“**.

Odredbe Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja koje se odnose na neke vrste informacija o životnoj sredini su čak strože nego u Arhuskoj konvenciji: odnosno, informacije se moraju dostaviti što je pre moguće ili najkasnije petnaest dana od podnošenja zahteva, a ako je informacija od značaja za zaštitu zdravlja i životne sredine, odgovor mora stići u roku od 48 sati, a naknadni rok, koji može biti odobren uz navođenje razloga kojima se pravda ne može biti duži od 40 dana.

Naziv i sedište organa kome se zahtev upućuje

ZAHTEV

za pristup informaciji od javnog značaja

Na osnovu člana 15. st. 1. Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja („Službeni glasnik RS“, br. 120/04, 54/07, 104/09 i 36/10), od gore navedenog organa zahtevam:*

- obaveštenje da li poseduje traženu informaciju;
- uvid u dokument koji sadrži traženu informaciju;
- kopiju dokumenta koji sadrži traženu informaciju;
- dostavljanje kopije dokumenta koji sadrži traženu informaciju:**
 - poštom
 - elektronskom poštom
 - faksom
 - na drugi način:*** _____

Ovaj zahtev se odnosi na sledeće informacije:

(navesti što precizniji opis informacije koja se traži kao i druge podatke koji olakšavaju pronalaženje tražene informacije)

U _____

Dana: _____

Tražilac informacije/Ime i prezime

Adresa

Drugi podaci za kontakt

Potpis

* U kućici označiti koja zakonska prava na pristup informacijama želite da ostvarite.

** U kućici označiti način dostavljanja kopije dokumenata.

*** Kada zahtevate drugi način dostavljanja obavezno upisati koji način dostavljanja zahtevate.

KORAK IV

Ukoliko informaciju ne dobijete ŽALITE SE

Ukoliko ste zahtev podneli u formi koja je propisana organ javne vlasti mora da vam odgovori.

Tražilac informacije (građanin, novinar, javno glasilo i dr.) može izjaviti žalbu Povereniku:

Ako organ javne vlasti odbije da ga obavesti o tome da li poseduje informaciju koju je tražio zahtevom, odnosno da li mu je ona dostupna, da mu stavi na uvid dokument koji sadrži traženu informaciju, da mu izda ili uputi kopiju dokumenta (zavisno od toga šta je traženo zahte-

vom), ili to ne učini u opštem propisanom roku od 15 dana. To je **žalba zbog tzv. “ćutanja” organa.**

Povereniku se može izjaviti i žalba protiv rešenja organa vlasti kojim je odbijen zahtev tražioca ili protiv zaključka kojim je njegov zahtev odbačen iz formalnih razloga. Rok za žalbu u ovom slučaju je 15 dana od dana dostavljanja rešenja, odnosno zaključka tražiocu. Uz ovu žalbu se prilaže kopija zahteva tražioca i kopija rešenja, odnosno zaključka organa protiv koga se žalba izjavljuje.

ŠEMATSKI PRIKAZ POSTUPKA ZA PRISTUP INFORMACIJAMA

* Prikaz preuzet iz dokumenta Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti

Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka oličnosti
Adresa za poštu: Beograd, Nemanjina 22-26

ŽALBA

(Ime, prezime, odnosno naziv, adresa i sedište žalioaca)
protiv rešenja-zaključka

(naziv organa koji je doneo odluku)

Broj _____ od _____ godine.

Navedenom odlukom organa vlasti (rešenjem, zaključkom, obaveštenjem u pisanoj formi sa elementima odluke), suprotno zakonu, odbijen-odbačen je moj zahtev koji sam podneo/la-uputio/la dana _____ godine i tako mi uskraćeno-onemogućeno ostvarivanje ustavnog i zakonskog prava na slobodan pristup informacijama od javnog značaja. Odluku pobijam u celosti, odnosno u delu kojim _____

jer nije zasnovana na Zakonu o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja.

Na osnovu iznetih razloga, predlažem da Poverenik uvaži moju žalbu, poništi odluka prvostepenog organa i omogući mi pristup traženoj/im informaciji/ma.

Žalbu podnosim blagovremeno, u zakonskom roku utvrđenom u članu 22. st. 1. Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja.

Podnosilac žalbe/Ime i prezime

Adresa

U _____

Drugi podaci za kontakt

Dana: _____

Potpis

* U žalbi se mora navesti odluka koja se pobija (rešenje, zaključak, obaveštenje), naziv organa koji je odluku doneo, kao i broj i datum odluke. Dovoljno je da žalilac navede u žalbi u kom pogledu je nezadovoljan odlukom, s tim da žalbu ne mora posebno obrazložiti. Ako žalbu izjavljuje na ovom obrascu, dodatno obrazloženje može posebno priložiti.

** Uz žalbu obavezno priložiti kopiju podnetog zahteva i dokaz o njegovoj predaji-upućivanju organu kao i kopiju odluke organa koja se osporava žalbom.

Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti
Adresa za poštu: Beograd, Nemanjina 22-26

U skladu sa članom 22. Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja
podnosim:

ŽALBU

protiv _____

(navesti naziv organa)

zbog toga što organ vlasti: **nije postupio / nije postupio u celosti / u zakonskom roku**

(podvući zbog čega se izjavljuje žalba)

po mom zahtevu za slobodan pristup informacijama od javnog značaja koji sam podneo tom organu dana _____ godine, a kojim sam tražio/la da mi se u skladu sa Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja omogući uvid- kopija dokumenta koji sadrži informacije o /u vezi sa : _____

(navesti podatke o podatke o zahtevu i informaciji/ama)

Na osnovu iznetog, predlažem da Poverenik uvaži moju žalbu i omogući mi pristup traženoj/im informaciji/ma.

Kao dokaz, uz žalbu dostavljam kopiju zahteva sa dokazom o predaji organu vlasti.

Napomena: Kod žalbe zbog nepostupanju po zahtevu u celosti, treba priložiti i dobijeni odgovor organa vlasti.

Podnosilac žalbe/Ime i prezime

U _____

Dana: _____

Adresa

Drugi podaci za kontakt

Potpis

Zašto je važno učešće građana?!

U godišnjem izveštaju Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti za 2015. godinu napominje se da je uočen povećan broj žalbi u vezi sa pristupom informacijama od javnog značaja koje se odnose na životnu sredinu.

Ministarstvu poljoprivrede i zaštite životne sredine upućeno je 415 zahteva za informacije od javnog značaja, nakon čega je podneto 111 žalbi protiv Ministarstva. To je drugi najveći broj žalbi protiv nekog ministarstva, a veći broj žalbi ima samo Ministarstvo unutrašnjih poslova.

Prema podacima Poverenika Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine četiri puta nije postupilo u skladu sa rešenjem Poverenika kojim se od Ministarstva zahteva da pruži informacije podnosiocima zahteva.

Tokom 2016. godine, do početka novembra, Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti primio je 270 žalbi u vezi sa pristupom informacijama od javnog značaja koje se odnose na životnu sredinu. Više od polovine ovih žalbi (141) podneto je zbog tzv. ćutanja administracije.

Od ukupnog broja od 270 žalbi, postupak je završen u 125 slučajeva; u 61 slučaju Poverenik je naložio da podnosiocu žalbe treba dostaviti informacije; u još 61 slučaju Poverenik je okončao postupak jer su u međuvremenu državni organi postupili u skladu sa zahtevom u pogledu slobodnog pristupa informacijama nakon intervencije Poverenika; a u 3 slučajeva je žalba odbijena zbog formalnih nedostataka.

U 82,8% slučajeva odbijenih zahteva, državni organi pozvali su se na zloupotrebu prava na informacije od javnog značaja kao razlog za odbijanje zahteva za pristup informacijama.

KAKO UČESTVOVATI U DONOŠENJU ODLUKA VEZANIH ZA ŽIVOTNU SREDINU

Drugi stub Arhuske konvencije oslanja se na informisanje i odnosi na učešće građana u procesima donošenja odluka.

Prvi deo ovog stuba se odnosi na javnost koja može biti pogođena donošenjem odluka o posebnim aktivnostima ili je iz drugih razloga zainteresovana za donošenje tih odluka (član 6). Drugi deo tiče se učešća javnosti u razvoju planova, programa i politike u vezi sa životnom sredinom (član 7). Na kraju, članom 8. obuhvaćeno je učešće javnosti tokom pripreme zakona, pravila i zakonski obavezujućih normativnih instrumenata.

Zakonom o zaštiti životne sredine je definisano

Član 81.

(1) Javnost i zainteresovana javnost ima pravo da, u skladu sa zakonom, učestvuje u postupku donošenja odluka o:

- (1) strateškoj proceni uticaja planova i programa na životnu sredinu;
- (2) proceni uticaja projekata čija realizacija može dovesti do zagađivanja životne sredine ili predstavlja rizik po životnu sredinu i zdravlje ljudi;
- (3) odobravanju rada novih, odnosno postojećih postrojenja;
- (4) izradi, izmeni, dopuni, pregledu i usvajanju planova kvaliteta vazduha, regionalnih i lokalnih planova upravljanja otpadom, odnosno planova upravljanja opasnim otpadom, nacionalnog plana za upravljanje otpadom, programa prevencije otpada, akcionih planova zaštite od buke u životnoj sredini, kao i plana zaštite voda od zagađivanja.

(2) Učešće javnosti u pogledu strateške procene uticaja obezbeđuje se u okviru izlaganja prostornog i urbanističkog plana, odnosno drugog plana ili programa iz člana 35. ovog zakona na javni uvid.

(3) Učešće javnosti u odlučivanju o proceni uticaja projekata na životnu sredinu sprovodi se u okviru javne prezentacije projekta i javne rasprave.

(4) Učešće javnosti u odlučivanju o puštanju u rad novih, odnosno postojećih postrojenja sprovodi se u toku izdavanja dozvole za integrisano sprečavanje i kontrolu zagađivanja.

(5) Vlada propisuje postupak učešća javnosti u postupku donošenja odluka o izradi, izmeni, dopuni, pregledu i usvajanju planova i programa iz stava 1. tačka 4) ovog člana.

Član 82.

Vlada može radi zaštite interesa odbrane i bezbednosti zemlje ograničiti učešće javnosti u donošenju odluka iz člana 81. ovog zakona.

Učešće javnosti u procesima donošenja odluka je politički princip, ili praksa, koji se može smatrati jednim od ljudskih prava. Pri tome, pod javnošću se podrazumevaju fizička ili pravna lica, kao i organizacije ili grupe građana.

Postoji nekoliko nivoa uključivanja građana u procese donošenja odluka:

Informisanje je najniži nivo učešća. Na ovom nivou grupe, ili pojedinci, dobijaju informaciju o

aktivnostima bez mogućnosti da na njih utiču.

Konsultovanje je tip učešća javnosti u kome zainteresovane strane dobijaju informaciju o aktivnosti, projektu ili planu i zahteva se njihovo mišljenje. Mišljenja se razmatraju, ali u finalu ne moraju biti usvojena.

Zajedničko odlučivanje je proces u kome su zainteresovani uključeni u proces donošenja odluka. Oni bivaju pozvani da prouče zadatak i okruženje, učestvuju u diskusijama i odluče.

Zajedničko delovanje podrazumeva da se odluka donese uz učešće zainteresovanih strana a potom u saradnji sa njima i primeni.

Podrška interesima zajednica je na samom vrhu piramide. Na ovom nivou lokalno stanovništvo ili OCD postavljaju ciljeve a uloga institucija i stručnjaka je da podrže primenu ovih ciljeva.

Za svaki od nivoa uključivanja javnosti postoje mehanizmi, sredstva i metode koje građani mogu da koriste.

Nivo uključivanja javnosti

INFORMISANJE

Mogući metodi/mehanizmi

Deljenje informacija sa OCD putem Web site-a, Facebook-a, Twitter-a; organizovanje informativnih sastanaka; dan otvorenih vrata; informacije u medijima (TV, radio, novine); postavljanje informacija na oglasnim tablama i slično.

Nivo uključivanja javnosti

KONSULTOVANJE

Mogući metodi/mehanizmi

Istraživanje putem upitnika; telefonska istraživanja; fokus grupe; javni forumi; konsultativni sastanci; studijska putovanja.

Nivo uključivanja javnosti

ZAJEDNIČKO ODLUČIVANJE

Mogući metodi/mehanizmi

Tematske radne grupe; formiranje savetodavnih odbora u kojima OCD imaju svoje predstavnike.

Nivo uključivanja javnosti

ZAJEDNIČKO DELOVANJE

Mogući metodi/mehanizmi

Volonterski programi; krizne grupe za incidente u životnoj sredini.

Nivo uključivanja javnosti

PODRŠKA INTERESIMA ZAJEDNICE ILI OCD

Mogući metodi/mehanizmi

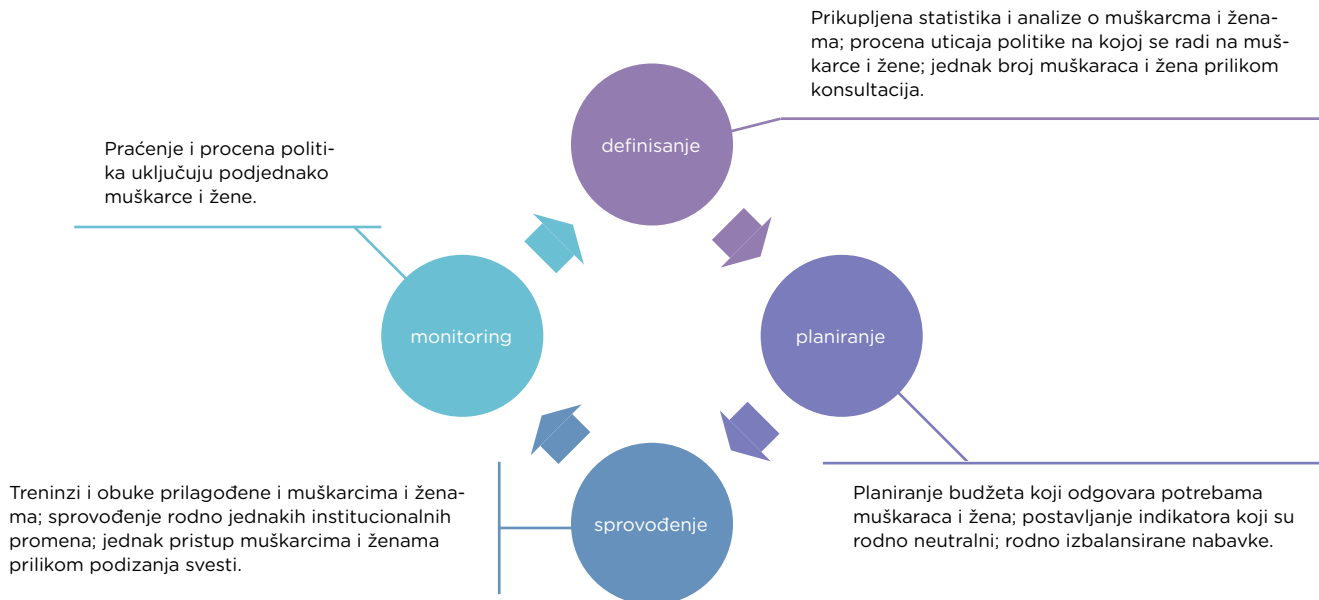
Finansijski programi koji podržavaju inicijative OCD; savetodavna podrška građanskim inicijativama.

URODNJAVANJE POLITIKA ŽIVOTNE SREDINE

Prilikom uključivanja javnosti u donošenje odluka o životnoj sredini i klimatskim promenama neophodno je da se to uradi na rodno balansirani način. Slika u nastavku pokazuje neke metode i sredstva koji se mogu koristiti prilikom urodnjavanja politika životne sredine.

Urodnjavanje je definisano od strane Ujedinjenih nacija kao proces procenjivanja posledica svake planirane akcije, uključujući zakonodavstvo, politike i programe, za žene i muškarce u svim oblastima i na svim nivoima.

METODE I SREDSTVA KOJA SE MOGU KORISTITI

KAKO SE UKLJUČITI?

Jedna od mogućnosti su JAVNE RASPRAVE koje se organizuju prilikom izrade zakona, podzakonskih akata, strategija i slično.

Postupak javne rasprave započinje objavljivanjem javnog poziva za učešće u javnoj raspravi sa programom javne rasprave na internet stranici predlagača i portalu e-uprave. Javni poziv bi trebalo da sadrži i informacije o obrazovanju i sastavu radne grupe koja je pripremila nacrt odnosno predlog akta koji je predmet javne rasprave.

Program javne rasprave obavezno sadrži: nacrt odnosno predlog akta koji je predmet javne rasprave sa obrazloženjem i priložima utvrđenim ovim poslovnikom; rok za sprovođenje javne rasprave; važne informacije o aktivnostima koje se planiraju u okviru javne rasprave (održavanje okruglih stolova, tribina, adresu i vreme njihovog održavanja i dr.); način dostavljanja predloga, sugestija, inicijativa i komentara, kao i druge podatke značajne za njeno sprovođenje.

Rok za dostavljanje inicijativa, predloga, sugestija i komentara u pismenom ili elektronskom obliku iznosi najmanje 15 dana od dana objavljivanja javnog poziva.

Javna rasprava traje najmanje 20 dana.

Predlagač je dužan da izveštaj o sprovedenoj javnoj raspravi objavi na svojoj internet stranici i portalu e-uprave najkasnije u roku od 15 dana od dana okončanja javne rasprave.

Druga mogućnost je postupak javnog uvida, prezentacija i javna rasprava o Studiji o proceni uticaja na životnu sredinu.

Procena uticaja na životnu sredinu jeste preventivna mera zaštite životne sredine zasnovana na izradi studija i sprovođenju konsultacija uz učešće javnosti i analizi alternativnih mera, sa ciljem da se: prikupe podaci i predvide štetni uticaji određenih projekata na život i zdravlje ljudi, floru i faunu, zemljište, vodu, vazduh, klimu, pejzaž, materijalna i kulturna dobra i uzajamno delovanje ovih činilaca; kao i da se utvrde i predlože mere kojima se štetni uticaji mogu sprečiti, smanjiti ili otkloniti imajući u vidu izvodljivost tih projekata.

Pravilnikom su definisani svi koraci uključivanje javnosti i toka javne rasprave. Neki od elemenata su:

- Nadležni organ obezbeđuje javni uvid, organizuje prezentaciju i javnu raspravu o studiji o proceni uticaja.
- Izlaganje studije o proceni uticaja na javni uvid se oglašava u dnevnom, odnosno lokalnom listu na svakom od službenih jezika koji izlazi na području koje će biti zahvaćeno uticajem planiranog projekta, odnosno aktivnosti i traje najmanje 20 dana od dana obaveštavanja. Izlaganje studije o proceni uticaja na javni uvid može se vršiti i putem elektronskih medija.
- Oglas o izlaganju studije o proceni uticaja na javni uvid sadrži: pun naziv organa koji sprovodi oglašavanje, naziv studije o proceni uticaja čije se izlaganje oglašava, podatke o vremenu i mestu izlaganja studije o proceni uticaja na javni uvid, podatke o vremenu i mestu javne prezentacije i javne rasprave, način na koji zainteresovani organi i organizacije i javnost mogu dobiti informacije o studiji o proceni uticaja i dostaviti primedbe, kao i druge informacije koje mogu biti od značaja za proces javnog uvida.
- Nadležni organ dužan je da svim zainteresovanim organima i organizacijama i javnosti koji vrše uvid u izloženu studiju o proceni uticaja pruži potrebne informacije i pomoć prilikom tu-

Primer: Obaveštenje sa internet sajta Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine

Na stranicama Javnih rasprava svi zainteresovani mogu slati komentare, sugestije i prilagati dokumente u vezi sa predmetom javne rasprave.

- *Komentare i sugestije u vezi sa predmetom javnih rasprava svi zainteresovani mogu slati, isključivo u pisanom obliku, posredstvom Web sajta ministarstva, elektronskom poštom, faksom ili poštom.*
- *Svaki komentar mora da sadrži kontakt podatke podnosioca (najmanje puno ime, broj telefona i e-mail adresu).*
- *Svi komentari i prilozi koji stignu putem elektronske pošte biće objavljeni na Web sajtu ministarstva. Svi komentari i prilozi koji stignu putem faksa i pošte biće skenirani i objavljeni.*
- *Zapisnici i/ili audio snimci diskusija na okruglim stolovima biće takođe objavljeni na Web sajtu.*
- *Poverljivi podaci u vezi sa datim komentarima moraju biti izdvojeni u poseban dokument – aneks. Aneksi sa poverljivim podacima neće biti objavljeni na Web sajtu, ali će biti objavljen podatak o tome da je uz komentar poslat aneks sa poverljivim podacima. Konkretni komentari i sugestije u vezi sa predmetom javne rasprave ne mogu biti označeni kao tajni i ne mogu biti deo aneksa sa poverljivim podacima.*
- *Ministrstvo zadržava pravo da ne objavi u celini ili delimično nedolične ili neispravno poslate komentare, ali može objaviti podatak o tome da su takvi komentari primljeni.*

mačenja pojedinih rešenja i eventualnog davanja primedbi i mišljenja na studiju o proceni uticaja.

- Zainteresovani organi, organizacije i javnost podnose primedbe i mišljenja na izloženu studiju o proceni uticaja za vreme trajanja javnog uvida u pismenom obliku i predaju ih nadležnom organu koji je izložio studiju o proceni uticaja na javni uvid.
- U toku trajanja javnog uvida nadležni organ je dužan da vodi evidenciju o izvršenom javnom uvidu (u vidu dnevnika ili službene beleške) i koja čini sastavni deo dokumentacije o sprovedenom javnom uvidu.
- Nadležni organ obezbeđuje vođenje zapisnika na javnoj raspravi u koji se unose sve primedbe, predlozi i mišljenja dati u toku javne rasprave. U zapisnik sa javne rasprave unose se podaci o vremenu i mestu održavanja javne rasprave, svim prisutnim na javnoj raspravi i popis svih učesnika u diskusiji.
- Nosilac projekta učestvuje u javnoj prezentaciji i javnoj raspravi o studiji o proceni uticaja.
- U toku javne rasprave sva prisutna pravna i fizička lica koja su podnela primedbe na studiju o proceni uticaja u pisanom obliku mogu u određenom vremenu obrazložiti primedbe pred nadležnim organom i nosiocem projekta. Na svaku iznetu primed-

bu nosilac projekta zauzima stav i javno ga iznosi pred nadležnim organom, podnosiocem primedbi i prisutnima na javnoj raspravi.

KAKO DO PRAVNE ZAŠTITE U PITANJIMA ŽIVOTNE SREDINE?

Članom 9. Arhuske konvencije je regulisano pravo na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine. Između ostalog navodi se:

- Republika Srbija će obezbediti, u okviru svog nacionalnog zakonodavstva, da svako lice koje smatra da je njegov zahtev za dostavu informacija (iz člana 4. Arhuske konvencije) ignorisan, neosnovano odbijen, bilo pojedini njegovi delovi ili u celini, ili da je na bilo koji način tretiran suprotno odredbama istog člana, ima pristup postupku preispitivanja pred sudom ili nekim drugim zakonom ustanovljenim nezavisnim i nepristrasnim telom. U slučajevima kada Republika Srbija obezbeđuje primenu postupka preispitivanja pred sudom, obezbeđuje i da to lice takođe ima mogućnosti pokretanja besplatne ili jeftine, zakonski određene ubrzane procedure ponovnog razmatranja od strane organa javne vlasti.
- Republika Srbija će, u okviru svog nacionalnog zakonodavstva, obezbediti da pripadnici zainteresovane javnosti koji (a) imaju dovoljno interesa, ili alternativno (b)

tvrde da je došlo do kršenja prava, u slučaju kada propisi o upravnom postupku* to zahtevaju kao preduslov, imaju pravo na postupak preispitivanja pred sudom i/ili drugim nezavisnim i nepristrasnim telom ustanovljenim zakonom, u cilju pobijanja materijalne i procesne zakonitosti bilo koje odluke, činjenja ili propuštanja činjenja, prema odredbama člana 6. i kada je to predviđeno nacionalnim zakonodavstvom.

Navodimo vam nekoliko primera:

Član 9. Zakona o zaštiti životne sredine propisuje da građanin ili grupe građana, njihova udruženja, profesionalne ili druge organizacije, pravo na zdravu životnu sredinu ostvaruju pred nadležnim organom, odnosno sudom, u skladu sa zakonom.

Članom 81a. predviđeno je da da zainteresovana javnost u postupku ostvarivanja prava na zdravu životnu sredinu kao stranka ima pravo da pokreće postupak preispitivanja odluke pred nadležnim organom, odnosno sudom, u

* Upravni postupak definisan je Zakonom o opštem upravnom postupku koji se, između ostalog, bazira na načelu zaštite prava građana i zaštite javnog interesa.

skladu sa zakonom.

Takođe, članom 107. Zakona o zaštiti životne sredine je propisano da svako ko pretrpi štetu ima pravo na naknadu štete. Zahtev za naknadu štete može se podneti neposredno zagađivaču. Postupak pred sudom za naknadu štete je hitan.

Član 26. Zakona o proceni uticaja na životnu sredinu predviđa da protiv odluke o davanju saglasnosti na studiju o proceni uticaja ili o odbijanju zahteva za davanje saglasnosti na studiju uticaja podnosilac zahteva i zainteresovana javnost mogu pokrenuti upravni spor.

Ustav Republike Srbije garantuje svakom pojedincu pravo na pravnu pomoć (član 67.), čime ovo pravo ima status Ustavom zajamčenog ljudskog prava. Prema Ustavu Republike Srbije, pravo na pravnu pomoć, uključujući i besplatnu pravnu pomoć, koristi se pod uslovima određenim zakonom.

Veoma je bitno da građani shvate da je pravna zaštita garantovana i u drugim slučajevima, a ne samo u onda kada nisu imali pristup informaciji ili pravo da učestvuju u procesima donošenja odluka vezanih za životnu sredinu.

Krivični zakonik Republike Srbije propisuje koja su to krivična dela protiv životne sredine i kako

se ona sankcionišu.

Inspektor za zaštitu životne sredine u granicama svojih ovlašćenja može podneti prijavu nadležnom organu za učinjeno krivično delo. U Glavi XXIV Krivičnog zakonika definisana su krivična dela protiv životne sredine i to su sledeća krivična dela: „nepreduzimanje mera zaštite životne sredine”, „protivpravna izgradnja i stavljanje u pogon objekata i postrojenja koja zagađuju životnu sredinu”, „oštećenje objekata i uređaja za zaštitu životne sredine”, „oštećenje životne sredine”, „uništenje, oštećenje, iznošenje u inostranstvo i unošenje u Srbiju zaštićenog prirodnog dobra”, „unošenje opasnih materija u Srbiju i nedozvoljeno prerađivanje, odlaganje i skladištenje opasnih materija”, „nedozvoljena izgradnja nuklearnih postrojenja”, „povreda prava na informisanje o stanju životne sredine”, „ubijanje i zlostavljanje životinja”, „prenošenje zaraznih bolesti kod životinja i biljaka”.

KRIVIČNI ZAKONIK

(“Sl. glasnik RS”, br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014

Oštećenje životne sredine

Član 264

- (1) *Ko kršeći propise, iskorišćavanjem prirodnih bogatstava, izgradnjom objekata, izvođenjem kakvih radova ili na drugi način izazove oštećenje životne sredine u većoj meri ili na širem prostoru, kazniće se zatvorom do tri godine.*
- (2) *Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno iz nehata, učinilac će se kazniti novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.*
- (3) *Ako izrekne uslovnu osudu za dela iz st. 1. i 2. ovog člana, sud može odrediti obavezu učiniocu da u određenom roku preduzme određene mere u cilju otklanjanja štetnih posledica po životnu sredinu.*

Povreda prava na informisanje o stanju životne sredine

Član 268

Ko protivno propisima uskrati podatke ili da neistinite podatke o stanju životne sredine i pojavama koji su neophodni za procenu opasnosti po životnu sredinu i preduzimanje mera zaštite života i zdravlja ljudi, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

PRIMERI IZ DRUGIH ZEMALJA

U završnom delu vodiča navodimo nekoliko primera dobre prakse o informisanju, uključivanju građana i saradnji na zaštiti životne sredine. Primeri koje smo odabrali obuhvataju različite oblasti: od zaštite prirode do urbanih problema životne sredine. Nadamo se da će doprineti boljem razumevanju potrebe da se na zaštiti životne sredine radi zajedno.

ZAŠTIĆENA PODRUČJA ŠIROM EVROPE INFORMATIVNI SASTANCI: SUSRET OČI U OČI, INFORMACIJA „IZ PRVE RUKE“

U velikom broju zaštićenih područja u Evropi uvedena je praksa organizovanja informativnih sastanaka sa zainteresovanim stranama. Njihov cilj nisu konsultacije, prikupljanje mišljenja javnosti, nego samo informisanje o nekog planu, projektu ili aktivnosti. Ovakav vid prenošenja informacija može da izazove i nezadovoljstvo učesnika, jer oni vrlo često ne shvataju da su pozvani samo da bi im informacije bile prenete, pa žele i da diskutuju. Analizom različitih iskustava, došli smo do nekoliko preporuka za organizovanje informativnih sastanaka u zaštićenom području:

- poziv na sastanak je potrebno poslati na vreme i što većem broju građana;
- internet i moderne tehnologije nisu svima dostupni pa upotrebite i druga sredstva komunikacije, kao što su lokalne radio i TV stanice, lokalne novine, oglasne table;
- sastanak organizujte na mestu koje je lako pristupačno građanima iz svih naseljenih mesta koja su deo zaštićenog područja;
- osoba koja vodi sastanak treba da bude dobro pripremljena i da zna kako da prevaziđe eventualne sukobe;
- na sastanku pričajte jasno, polako i imajte „kontakt očima“ sa učesnicima;
- informaciju je preporučljivo pripremiti i u pisanoj formi i podeliti je tokom sastanka;
- vodite zapisnik tokom sastanka i napravite izveštaj koji učesnici mogu da vide.

ONLINE KONSULTACIJE (EVROPSKA KOMISIJA – GENERALNI DIREKTORAT ZA ŽIVOTNU SREDINU) NAČIN DA SE UKLJUČI VELIKI BROJ ZAINTERESOVANIH STRANA

Konsultacije preko interneta su postale uobičajene za mnoge upravljače zaštićenih područja u EU. Ovom prilikom navodimo primer Evropske

komisije, koji se više odnosi na planiranje politika i planova, jer je taj model najbolje razvijen i veoma uspešan u praksi.

Na internet sajtu Generalnog direktorata za životnu sredinu postoji odeljak koji se zove „konsultacije”. Kada se pristupi ovom odeljku, otvara se tabela koja daje pregled konsultacija i tu se navodi: tema konsultacija, sektor kojem tema konsultacija pripada (da li je reč o prirodi, otpadu, hemikalijama, itd.), ko su ciljne grupe, kao i vremenski okvir konsultacija.

Kada se izabere tema, dobija se detaljan opis procesa, tekst na koji se traži mišljenje, podaci kontakt osobe i institucije, opis na koji način dostaviti mišljenje. Veoma često se dešava da se mišljenje zainteresovanih strana prikuplja kroz upitnike.

Na internet sajtu, takođe, mogu da se vide i rezultati konsultacija kada se one završe.

Pored svega, postoji mogućnost da se vidi „registar transparentnosti“, odnosno da se ode na drugu internet stranicu gde se registruju zainteresovane strane za učestvovanje u donošenju odluka na nivou EU. Na ovaj način može se pratiti ko je uključen u donošenje odluka i informacije su dostupne svima.

URODNJAVANJE POLITIKA ŽIVOTNE SREDINE - Veće uključivanje žena u procese donošenja odluka o klimatskim promenama

Nordijske zemlje su intenzivno radile na integrisanju pitanja roda u politike borbe protiv klimatskih promena. Pokazalo se da, naročito na nivou sprovođenja mera adaptacija na klimatske promena, to ima veliki značaj.

Pitanje rodnog identiteta je ukorenjeno u nasleđenom ili izgrađenom razumevanju toga šta znači biti muškarac ili žena, dok su društvene uloge bazirane na tome šta društvo očekuje od jednih a šta od drugih. Ovo ima uticaj na potrošačke navike, što rezultira u manje ili više “ekološkom” stilu života, u različitim stremljenjima i poimanjima, u različitim vrednostima (npr. pravednost i etičnost nasuprot potrošačkom odnosu prema svemu).

Studije o korišćenju vremena u Nordijskim zemljama pokazale su da i u slučajevima kada su oba partnera zaposlena većinu takozvanih neplaćenih poslova u domaćinstvu obavlja žena. S obzirom na to da su žene u najvećem broju domaćinstava odgovorne za svakodnevne od-

luke o potrošnji i bezbednosti hrane, o korišćenju električne energije, o kupovini namirnica za ishranu i higijenu i slično, veoma je bitno uključiti žene u procese donošenja odluka o klimatskim promenama. Takođe, analize pokazuju da ekonomska nejednakost vodi do nejednakosti u borbi protiv klimatskih promena. Žene (posebno samohrane majke i starije žene) nemaju mogućnost da koriste skupe mere adaptacije na klimatske promene.

Iako su zakoni u Evropskoj uniji rodno neutralni, rodna ravnopravnost nije uvek primenjena i diskriminacija postoji i dalje. Pokazatelji nejednakosti koja je vezana za rod i klimatske promene, jeste činjenica da žene uglavnom imaju manje prihode i da su procenjene kao manje sposobne za dobijanje kredita.

Na dalje, u najvećem broju sektora koji su bitni za donošenje odluka vezanih za klimatske promene dominiraju muškarci. Ovo je veliki nedostatak jer je utvrđeno da postoji razlika između muškaraca i žena u razumevanju klimatskih promena i u odnosu prema zaštiti životne sredine. Takođe, postoje naznake da je uticaj klimatskih promena na zdravlje muškaraca i žena različit. Razlog ovom je fizička razlika između polova (na primer: reakcija na zagađenje, hladno ili toplo vreme, životni vek i drugo).

Imajući u vidu sve navedeno, neophodno je

uključiti žene u procese donošenja odluka u ranim fazama i stvarati uslove da se postojeće razlike prevaziđu.

VYSKOVEC, BILE KARPATY, ČEŠKA REPUBLIKA EKOLOŠKA FARMA U ZAŠTIĆENOM PODRUČJU, PROFIT ZA SVE

Gospodin i gospođa Kavka su vlasnici male, dobro uređene farme u mestu Vyskovec koje ima jako malo stanovnika.

Prilaz mestu nije lak, a infrastruktura je dosta loša. Turisti dolaze uglavnom tokom sezone odmora a ponekad i vikendom. Porodica Kavka saraduje sa upravom zaštićenog područja kako bi na odgovarajući način vodila svoju farmu.

Na primer, upravljač im daje savete u vezi sa ispašom, uklanjanjem invazivnih vrsta biljaka, kosidbom i slično. Za porodicu Kavka ova pomoć je jako značajna jer im omogućava da održe status eko farme koji im je važan i zbog turista koji im dolaze. Sa druge strane, porodica Kavka je jako ponosna na svoj eko pristup u poljoprivredi. Na farmi se proizvode i prehrambeni proizvodi, tipični za taj kraj, koji se prodaju turistima. Upravi parka odgovara saradnja sa ovom porodicom farmera jer oni sprovode mere zaštite koje su u planovima upravljanja. Upravljač je potpuno otvoren u saradnji sa farmerima i to deluje podsticajno. Shvativši da je

potencijal za aktivnosti veliki, porodica Kavka je odlučila da se u narednom periodu usredredi na revitalizaciju malog vlažnog područja u blizini farme. Oni bi uložili novac u revitalizaciju ali im je potrebna stručna pomoć upravljača. Pregovori o ovom projektu su u toku i pretpostavlja se da će dogovor biti postignut. Za porodicu Kavka ovo će biti još jedna od turističkih atrakcija koju će uvrstiti u ponudu za svoje goste.

KA ODRŽIVOJ URBANOJ MOBILNOSTI – primer grad GDANSK

Veliki borac za javne prostore, koji osnažuju zajednice, Fred Kend, rekao je: „Ako planirate gradove za automobile i saobraćaj, dobićete automobile i saobraćaj. Ako planirate za ljude i mesta, dobićete ljude i mesta“. U poljskom gradu Gdansk sve je veći broj roditelja koji svoju decu dovoze i odvoze u školu, što u velikoj meri utiče na sabračajne gužve, zagađenje vazduha kao i na bezbednost saobraćaja. Gradske vlasti, nakon konsultacija sa građanima, rešile su da primene takozvane meke mere, odnosno da sprovede konstantnu edukaciju stanovništva o održivoj urbanoj mobilnosti. Kroz programe edukacije grad Gdansk želi da roditelji i deca shvate koje op-

cije postoje kako bi se smanjilo korišćenje putničkih automobila do škole i kako bi deca više pešačila, vozila bicikl ili koristila javni prevoz.

Jedna od inicijativa je i “PEDOBUS” - organizovano pešačenje dece do škole i do kuće. Grupno pešačenje je organizovano tako da ispunjava sve bezbednosne uslove a pokazalo se kao izuzetno interesantno za decu. Takođe, organizovano je niz edukativnih akcija o korišćenju biciklizma i pešačenja, o zagađenju vazduha i slično.

Statistika pokazuje da se u periodu od dve godine procenat dolazaka automobilom u školu smanjio za 20%.

Ovo je primer dobre saradnje građana i institucija na zaštiti životne sredine!

Bulevar umetnosti 27
Novi Beograd
Tel. 011 311 13 14
e-pošta: arhusnbg@mis.org.rs
<http://arhusnbg.mis.org.rs>

“Vodič je pripremljen uz podršku programa CSOconnect koji sprovodi Regionalni centar za životnu sredinu (REC). Program finansira Švedska agencija za međunarodni razvoj i saradnju (SIDA)”

